

خشم مجازی!

یکی از عوارض جدی و آسیب‌های بهره‌گیری اعتیادآور از فضای مجازی اضطراب و دلهره است.

یکی از عوارض جدی و آسیب‌های بهره‌گیری اعتیادآور از فضای مجازی اضطراب و دلهره است. خشم اینترنتی یکی دیگر از پیامدهای این امر است، با وجودی که ممکن است خشم اینترنتی به خودی خود برای سلامتی کودکان و نوجوانان مضر نباشد اما می‌تواند به آزار اینترنتی و حتی شاید به خشونت بینجامد. بررسی‌ها حاکی از آن است که بسیاری از کودکان و نوجوانان توانایی فروخوردن خشمشان را ندارند.

به گزارش ایسنا، روزنامه ایران نوشت: «پیش از آن که آموزش‌ها به دنیای مجازی برود هم آسیب‌های دوره دانش‌آموزی کم نبود. برای همین طرح نماد مربوط به امروز و دیروز نیست و هدفش کاهش آسیب‌های دوره دانش‌آموزی است اما متأسفانه در دوران کرونا عملاً با عدم حضور بچه‌ها و مشاوران در مدارس، میزان این آسیب‌ها هم گسترش پیدا کرد و هم پنهان‌تر ماند. برنامه ملی نماد در راستای اجرای سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش کلید خورد. بیش از پنج سال از اجرای این برنامه می‌گذرد؛ هرچند خروجی آن چندان مشخص نیست. این طرح دنبال مدیریت و کاهش آسیب‌های روانی-اجتماعی و ارتقای توانمندی‌های روانی اجتماعی و مهم‌تر از همه سلامت روان است. آموزش و پرورش در این طرح به دنبال آن است تا دانش‌آموزان، فرهنگیان و اولیا دسترسی سریعی را به خدمات ارتقایی و تخصصی مشاوره‌ای که از سمت مدارس ارائه می‌شود، داشته باشند.

نظام جامع راهنمایی و مشاوره نیز که در سال جاری به تصویب رسید و برای اجرا به استان‌ها ابلاغ شده است می‌تواند مکمل و پشتیبان خوبی برای برنامه ملی نماد باشد. سامانه تلفنی فوریت‌های روانی اجتماعی دانش‌آموزان، اولیا و فرهنگیان شهر تهران با شماره ۱۵۷۰ (مرکز روانشناختی توحید) نیز با همین هدف در همین سال تحصیلی راه‌اندازی شد. در واقع ۱۵۷۰ یکی از بخش‌های طرح «نماد» است که به سرانجام رسید.

بنا بر اعلام وزارت آموزش و پرورش امسال شمار مناطق پایلوت طرح نماد از ۳۵ به ۱۷۰ منطقه و شمار مدارس تحت پوشش از شش هزار به ۲۰ هزار مدرسه افزایش یافته است. تعداد دانش‌آموزان تحت پوشش نیز از یک میلیون به بیش از پنج میلیون رسیده و می‌توان گفت که یک سوم دانش‌آموزان تحت پوشش هستند.

فضای مجازی مجموعه‌ای از نکات مثبت و منفی

مسعود شکوهی، مدیر کل امور تربیتی و مشاوره وزارت آموزش و پرورش، در گفت‌وگو با «ایران» درباره این که عمده مخاطبان خط ملی نماد ۱۵۷۰ در چه سنی قرار دارند و چه میزان از مخاطبان خط ملی نماد والدین و چه میزان دانش‌آموز هستند، می‌گوید: عمده تماس ورودی خط ملی نماد ۱۵۷۰، مربوط به مخاطبان دانش‌آموز بویژه دانش‌آموزان دوره اول متوسطه است و در رتبه بعد از آن والدین در همه دوره‌های تحصیلی و در میان والدین، والدین دوره ابتدایی بیشترین تماس را با خط مذکور دارند.

وی در پاسخ به این سؤال که بیشتر اخباری مبنی بر آسیب‌های مجازی ناشی از غیر حضوری شدن آموزش مطرح شده بود، مانند دسترسی دانش‌آموزان به سایت‌های ترویج خشونت یا موضوعاتی که مناسب سن آنها نیست، شما در این بخش از آموزش و پرورش چه اقدامی برای عدم دسترسی دانش‌آموزان به محتوای نامناسب یا اعتیاد آنها به گوشی همراه داشته‌اید، اظهار می‌کند: باید گفت اینترنت و فضای مجازی با ورود به زندگی انسانی، علی‌رغم تمام محاسن و مزایای آن، یک سری دغدغه‌ها و نگرانی‌هایی را بر جامعه و خانواده تحمیل کرده است. موضوعی که در تمام جوامع موضوعیت داشته و محدود به جامعه و یا اقلیتی خاص نمی‌شود. مبرهن است که فضای مجازی مجموعه‌ای از نکات مثبت و منفی است، اما توجه به مزایای استفاده از فضای مجازی نباید ما را از تهدیدهای آن غافل کند.

مدیر کل امور تربیتی و مشاوره وزارت آموزش و پرورش می‌افزاید: یکی از مهم‌ترین این مشکلات نقش فضای مجازی در رشد، گسترش و یا پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی است. برخی از آسیب‌های اجتماعی، در فضای حقیقی کم و بیش وجود داشته‌اند و فضای مجازی نقشی تسهیل‌کننده و مکمل را در رابطه با آنها ایجاد می‌کند.

وی با تأکید بر این که به هر حال آسیب‌های اجتماعی وجود دارند، می‌گوید: این آسیب‌ها - چه فضای مجازی باشد چه نباشد - در جامعه وجود دارند. اما برخی آسیب‌ها به ساختار و ویژگی‌های ماهوی و ذاتی فضای مجازی برمی‌گردد. یعنی حتی اگر پیام‌های رد و

بدل شده در فضای مجازی اموری مثبت و متعالی باشند، باز در درازمدت مشکلاتی را برای کاربران خود به وجود می آورد. ویژگی این آسیب ها این است که چون به ماهیت فضای مجازی مربوط می شوند، با حذف فضای مجازی از بین می روند.

دسته بندی آسیب های دانش آموزی

شکوهی درباره اهم آسیب های فضای مجازی برای دانش آموزان می گوید: این آسیب ها چند دسته هستند؛ آسیب های روانی و شخصیتی، آسیب های خانواده و آسیب های اخلاقی. در توضیح آسیب های روانی و شخصیتی باید گفت که از جمله آنها افسردگی و انزوا است. دانش آموزان، بیشتر ترجیح می دهند در محیطی آرام و خلوت، از اینترنت استفاده کنند تا بهتر بتوانند از اطلاعات آن بهره ببرند اما این نوع خلوت و انزوا در طولانی مدت، برخی مشکلات روانی مانند گوشه گیری و در نهایت افسردگی را در پی دارد.

کاربران نامرئی!

وی توضیح می دهد: از میان بردن خویشتنداری روانشناختی و اخلاقی در ذیل آسیب های روانی و شخصیتی قرار دارد؛ گمنامی و نامرئی بودن کاربران، از دیگر ویژگی های روابط اینترنتی است که موجب پیدایش آسیب های جدی اخلاقی و روانی در کودکان و نوجوانان شده است.

وی اظهار می دارد: در فضای سایبر آنها می توانند هر نقابی را بر خود بیوشانند و بدین وسیله هر چه می خواهد، می گوید و هر کاری که بخواهد، انجام می دهد؛ بدون این که ترس از شناخته شدن و رسوا شدن داشته باشد. این ویژگی موجب کاهش خویشتنداری و بازدارندگی آنان در برابر اعمال ناهنجار اخلاقی و ضد اجتماعی شده است. پیش بینی می شود، این صفت روانی به سبب ظرفیت بالای ارتکاب جرم در فضای مجازی، موجب ارتکاب گسترده برخی جرایم بویژه جرایم سایبری و جرایم جنسی مجازی خواهد شد. چنانچه این صفت در نهاد دانش آموزان کم رنگ شود، قبح برخی جرایم از بین رفته، احساس بازدارندگی در آنان کاهش می یابد.

مدیرکل امور تربیتی و مشاوره وزارت آموزش و پرورش می گوید: بحران سوم که در ذیل آسیب های روانی و شخصیتی قرار دارد، بحران هویت و اختلال در شکل گیری شخصیت است، در فضای مجازی بیش از آن که هویت ظاهر فرد مطرح شود، درونمایه های افراد بروز می کند و هر کس درصدد بیان اندیشه ها و علاقه مندی های خویش است. مطرح نشدن هویت شخصی و مشخصات فردی در اینترنت، موجب تقویت شخصیت های چندگانه و رشد و استحکام آن می شود.

شکوهی ادامه می دهد: کودکان و نوجوانان در این محیط، از آسیب پذیری بیشتری برخوردارند و بویژه در دورانی که هویت آنان شکل می گیرد، این خطر پررنگ تر می شود. با امکانات و گزینه های فراوانی که رسانه های عمومی از جمله اینترنت در اختیار کودکان و نوجوانان می گذارد، آنان همواره با محرک های جدید و انواع مختلف رفتار آشنا می شوند.

وی در واکنش به موضوع اعتیاد به اینترنت می گوید: یکی از آسیب های اینترنت، اعتیاد به آن است. اعتیاد به اینترنت، ضمن آن که معضلات کلی که کودکان و نوجوانان هنگام دسترسی به اینترنت با آن روبه رو می شوند را تشدید می کند، عامل مسائل و مصایب زیادی برای آنان می شود.

وی اشاره می کند که افزایش حضور در فضای مجازی، تصور زندگی مجازی را جایگزین تصور زندگی واقعی می کند و در عین حال بخصوص کودکان و نوجوانان به علت تأثیرپذیری بیشتر به علت موقعیت سنی خویش درک خود را از زندگی بر اساس فضای مجازی تجربه شده تعریف می کنند و در هنگام ارتباط با فضای واقعی ممکن است یا توانایی درک آن فضا و برقراری ارتباط با آن را از دست بدهند و یا در تلاش باشند که بر اساس مناسبات مجازی آن را تفسیر کنند.

مدیر کل امور تربیتی و مشاوره وزارت آموزش و پرورش تأکید می کند: از سوی دیگر، حضور بیش از اندازه در فضای اینترنت باعث کاهش سطح مسئولیت پذیری جوانان و نوجوانان و غفلت آنان از برنامه های آموزشی و تربیتی پیش بینی شده برای آنها می شود که ادامه این وضعیت باعث عقب افتادن کودکان و نوجوانان از سایر همسالانشان در برنامه های تحصیلی خواهد شد.

آسیب به پیوند اجتماعی

وی در توضیح انزوای اجتماعی در پی استفاده از اینترنت به بهانه آموزش مجازی می گوید: استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است؛ برعکس کودکان و نوجوانانی که از اینترنت کمتر استفاده می کنند به طور قابل ملاحظه ای با والدین و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند. ممکن است کودکان و نوجوانان کاربر اینترنت باشند اما از افسردگی و انزوای اجتماعی خود، آگاه نباشند یا حتی در صورت آگاهی نیز آن را تأیید نکنند، اما ماهیت کار با اینترنت چنان است که فرد را در خود غرق می کند.

وی با اشاره به این که فضای مجازی موجب اتلاف وقت می شود نیز بیان می کند: اگر میزان استفاده از فضای مجازی، تابع ضابطه و قاعده هایی نباشد، در این صورت کودکان و نوجوانان عادت می کنند اوقات فراغت خود را به بیهودگی و بدون برنامه ریزی بگذرانند و این تصور در ذهن آنها شکل می گیرد که نهایت زندگی، چیزی جز بازی و سرگرمی و کامجویی نیست و وجه دوم، نوع بهره برداری از آن و مراجعه به سایت هایی است که موارد ناهنجار و غیر اخلاقی را ترویج می کنند که از این طریق، هم هویت ملی فرد را مورد هجوم قرار می دهند و هم به تخریب شخصیت اجتماعی و حوزه روانی او می پردازند.

وی درباره تأثیر خشونت رفتاری در پی استفاده از فضای مجازی در کودکان می گوید: این موضوع به خاطر این واقعیت است که آنها بیشتر احساس آزادی و عدم کنترل شدن توسط دیگران می کنند. اینترنت این عدم تطابق را قوت می بخشد لذا افراد گاهی اوقات خشن و یا حتی رفتارهای کنترل نشده از خود بروز می دهند.

وی به اضطراب ناشی از استفاده از فضای مجازی اشاره می کند و ادامه می دهد: یکی از عوارض جدی و آسیب های بهره گیری اعتیادآور از فضای مجازی اضطراب و دلهره است. خشم اینترنتی یکی دیگر از پیامدهای این امر است، با وجودی که ممکن است خشم اینترنتی به خودی خود برای سلامتی کودکان و نوجوانان مضر نباشد اما می تواند به آزار اینترنتی و حتی شاید به خشونت بینجامد. بررسی ها حاکی از آن است که بسیاری از کودکان و نوجوانان توانایی فروخوردن خشمشان را ندارند. یکی از منابع خشم اینترنتی «افزونگی اطلاعات» است. حجم عظیم اطلاعات موجود روی وب و کندبودن سرعت دستیابی به آنها باعث بروز مقدار زیادی استرس در کودکان و نوجوانان می گردد.

شکوهی می گوید: آسیب های خانواده از جمله آسیب های فضای مجازی در دانش آموزان است که شامل کاهش ارتباطات خانوادگی می شود، در نوجوانان پرداختن به بازی های آنلاین، هم زمان سپری شده با خانواده و هم زمان اختصاص یافته به ارتباط با اعضای خانواده را کاهش می دهد.

مدیر کل امور تربیتی و مشاوره وزارت آموزش و پرورش ادامه می دهد: تغییر الگوی تعامل بین والدین و فرزندان از جمله آسیب های خانوادگی است که دسترسی به اینترنت در خانه، الگوهای تعامل بین والدین و فرزندان را تحت تأثیر قرار داده و با افزایش تعارضات بین نسلی انسجام خانوادگی را تضعیف می کند.

وی با اشاره به چالش شکاف نسل ها با گسترش استفاده از اینترنت و فضای مجازی می گوید: امروزه با ورود وسایل و فناوری های جدید به عرصه خانواده ها، مشاهده می شود که والدین و فرزندان ساعت های متمادی در کنار یکدیگر می نشینند؛ بدون آن که حرفی برای گفتن داشته باشند؛ لذا کمتر نشانه هایی از آن نوع خانواده هایی مشاهده می شود که والدین و فرزندان دور هم نشسته و درباره موضوعات مختلف خانوادگی و کاری با هم گفت و گو کنند و نظریات همدیگر را راجع به موضوعات مختلف جویا شوند. در شرایط فعلی روابط موجود میان والدین و فرزندان به سردی گراییده، دو نسل به دلیل داشتن تفاوت های اجتماعی و تجربه های زیستی مختلف، زندگی را از دیدگاه خود می نگرند و مطابق با بینش خود آن را تفسیر می کنند.

مدیر کل امور تربیتی و مشاوره وزارت آموزش و پرورش در پایان اشاره می کند: آسیب های اخلاقی نیز در ذیل آسیب های ناشی از فضای مجازی برای دانش آموزان قرار دارند. دسترسی آسان به منابع غیر اخلاقی، تضعیف باورهای دینی و القای شبهات فکری و...؛ آسیب های مهمی هستند که باید به آنها توجه داشت.»